

r.m. Kąsny Bulewski
Projekt

**UCHWAŁA NR VII/ /2015
RADY POWIATU NAKIELSKIEGO**

z dnia 30 kwietnia 2015 r.

**w sprawie przyjęcia "Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej
dla Powiatu Nakielskiego na lata 2015-2017".**

Na podstawie art. 4 ust.1 pkt 3, 3a, 4 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 poz. 595 z późn. zm.¹⁾) oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015, poz. 332), uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Powiatu Nakielskiego na lata 2015-2017”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Nakielskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

RADOSŁAW MRUGOWSKI

¹⁾Dz.U.2013.645, Dz.U.2014.379, Dz.U.2014.1072.

146

146

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2015, poz. 332.) do zadań powiatu należy opracowanie i realizacja trzyletnich programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. Ostatnio przyjęty Program obowiązywał w latach 2012-2015 zatem zaistniał obowiązek opracowania i przyjęcia kolejnego programu. Program zawiera zadania powiatu nałożone cytowaną ustawą, w tym określenie całorocznego limitu zawodowych rodzin zastępczych. Trzyletni powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2015-2017 stanowi podstawę budowanego efektywnego systemu rozwoju pieczy zastępczej.

STAROSTA

mgr Tomasz Mitowski

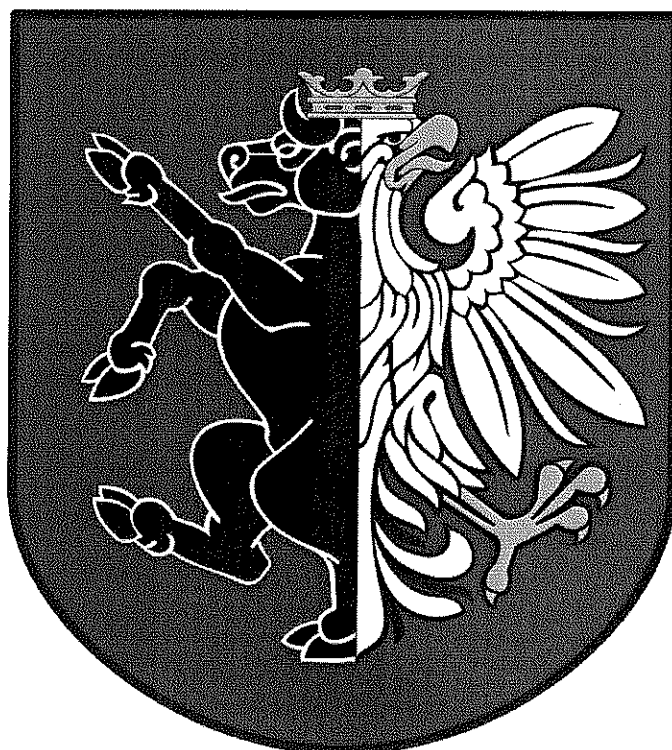
Załącznik

do Uchwały Nr / /2015

Rady Powiatu Nakielskiego z dnia 30 kwietnia 2015r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy

Zastępczej dla Powiatu Nakielskiego na lata 2015-2017”.

POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ DLA POWIATU NAKIELSKIEGO NA LATA 2015- 2017

Nakło nad Notecią 2015

1

2

Spis treści	2
Wprowadzenie.....	4
1. Piecza zastępcza w dostępnej literaturze.....	6
1.1. Pojęcie pieczy zastępczej.....	6
1.2. Główne założenia współczesnego systemu opieki nad dzieckiem	8
1.3. Przyczyny i czynniki wywołujące kryzys w rodzinie	10
2. Diagnoza pieczy zastępczej w powiecie nakielskim.....	12
2.1. Rodziny o trudnościach opiekuńczo-wychowawczych objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej	12
2.2. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratorskim	18
2.3. Problematyka umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w związku z sytuacją przemocy w rodzinie	18
2.4. Charakterystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie	21
2.4.1. Placówka opiekuńczo wychowawcza typu rodzinnego w Rozwierzynie	22
2.4.2. Placówka opiekuńczo wychowawcza typu rodzinnego w Paulinie	23
2.4.3. Placówka opiekuńczo wychowawcza typu socjalizacyjnego w Szubinie	24
2.4.4. Średni koszt utrzymania dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu nakielskiego	25
2.5. Charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie.....	28
2.5.1. Formy wsparcia rodzin zastępczych	34
2.5.2. Wynagrodzenie i świadczenia w rodzinnej pieczy zastępczej	36
2.5.3. Szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze	42
2.6. Dzieci z powiatu nakielskiego na terenie innych powiatów.....	43
2.7. Sytuacja osób pełnoletnich opuszczających pieczę.....	49
2.8. Świadczenia na rzecz kosztów utrzymania dzieci przebywających w pieczy zastępczej ponoszonych przez gminy i rodziców biologicznych.....	51
2.9. Analiza SWOT- piecza zastępcza w powiecie nakielskim.....	53

3. Podstawy prawne Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej	54
4. Cel Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej.....	54
4.1. Planowane rezultaty.....	55
5. Wymierne efekty realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w latach 2012-2015.....	55
6. Działania i regulacje prawne związane z wprowadzeniem Programu	57
6.1 Harmonogram działań na lata 2015-2017	61
7. Źródła finansowania programu	65
8. Adresaci programu	66
9. Monitoring i ewaluacja Programu.....	66
Bibliografia	68

Wprowadzenie

W preambule Konwencji o Prawach Dziecka zaznaczono, iż dziecko do pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychować się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia¹.

Zgodnie z art. 72 ust. 2 Konstytucji RP: „*Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych.*”. Uznając zasady autonomii i prymatu rodziny prawo dopuszcza możliwość ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej w celu zapobieżenia niekorzystnej dla dziecka sytuacji w rodzinie i związanego z tym zagrożenia dobra dziecka, a w przypadkach uzasadnionych dopuszcza możliwość odseparowania dziecka od rodziny. Ingerencja ta następuje także w przypadku braku rodziców. W takich sytuacjach sąd opiekuńczy, w zależności od stopnia zagrożenia małoletniego, może podjąć jeden z szerokiego wachlarza środków wychowawczych określonych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Z szerokiego katalogu środków, jakimi dysponuje sąd, należy wymienić zobowiązanie rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania a także poddanie ich innym ograniczeniom (np. stałemu nadzorowi kuratora sądowego) z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń. Jedną z form ingerencji wobec rodziców niewywiązujących się ze swoich obowiązków wobec dzieci jest zarządzenie przez sąd umieszczenia dziecka w rodzinnej lub instytucjonalnej formie pieczy zastępczej.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej powstał w celu budowania skutecznego systemu pieczy zastępczej poprzez rozwój rodzinnej, a w dalszej kolejności instytucjonalnej pieczy zastępczej. Z jednej strony Program dąży do przyjaznego nastawienia społeczeństwa do instytucjonalnej pieczy zastępczej. Z drugiej natomiast inspirowany jest potrzebą uświadamiania społeczeństwu zadań, które wiążą się z rodzicielstwem zastępczym. Rodziny zastępcze są miejscem, gdzie dzieci pozbawione opieki ze strony rodziny naturalnej zostają przygotowane do aktywnego i korzystnego funkcjonowania w życiu społecznym. Istnieje konieczność wspierania rodzin, które pełnią funkcje opiekunów zastępczych dla dzieci. Należy pogłębiać i poszerzać ich kompetencje, umiejętności opiekuńcze i wychowawcze a także doceniać codzienny trud włożony w zapewnienie dzieciom poczucia bezpieczeństwa i harmonii. Niezbędne jest dokonanie próby integracji środowiska pieczy zastępczej w Powiecie Nakielskim oraz stworzenie prężnie działającego systemu, gdzie osoby pełniące podobną funkcję wymieniają doświadczenia i stają się dla siebie wsparciem.

¹ Konwencja o prawach dziecka (Dz. U. z 1991r., Nr 120, poz. 526 z późn. zm.)

Powiatowy program pieczy zastępczej na lata 2015 – 2020 został opracowany w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t. j. Dz. U. z 2015 r. , poz. 332), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. Zgodnie z art. 180 pkt 1 cytowanej ustawy do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. Niniejszy Program uwzględniając lokalne uwarunkowania, ustanawia kierunki działań w perspektywie 3-letniej, których głównym celem jest zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnych i instytucjonalnych formach opieki zastępczej dla dzieci jej pozbawionych oraz odpowiednich warunków i adekwatnych do zapotrzebowania i możliwości finansowych samorządu środków finansowych.

**„Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony
i pomocy ze strony dorosłych (...)
w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą
samodzielność życiową”²”**

1. Piecza zastępcza w literaturze przedmiotu.

1.1. Pojęcie pieczy zastępczej

W Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. określono, iż piecza zastępcza to sprawowanie pieczy nad dzieckiem przebywającym poza swym środowiskiem rodzinnym z tego powodu, że zostało ono czasowo lub stale tego środowiska pozbawione lub nie może znajdować się w nim ze względu na swoje dobro.³

Definicja w słowniku pedagogicznym W. Okonia określa rodzinę zastępczą rodziną wychowującą dzieci, których rodzice nie żyją, bądź nie są w stanie ich wychować⁴. A. Strzembosz podaje, że „rodzina zastępcza to oparta na modelu wychowania rodzinnego forma pieczy zastępczej nad dzieckiem i młodzieżą pozbawionymi trwale lub tymczasowo opieki rodziców. Sprawuje ona pieczę nad dzieckiem tymczasowo, tj. na czas potrzebny do unormowania jego sytuacji życiowej”⁵. Według A. Kamińskiego rodziny zastępcze to te, które przyjmują dziecko pozbawione rodziców, bądź dziecko, którego domowe warunki zagrażają jego zdrowiu lub rozwojowi moralno - społecznemu. Kamiński zaznacza, że dziecko zostaje przyjęte na określony czas pobytu, a rodzina otrzymuje na dziecko comiesięczną dotację i jest konsultowana oraz kontrolowana. Okres pobytu dziecka w rodzinie zastępczej ma według Kamińskiego charakter przejściowy⁶. M. Andrzejewski rodziną zastępczą określa pieczę nad dzieckiem przebywającym poza swym środowiskiem rodzinnym lub które ze względu na własne dobro nie może przebywać w tym środowisku. Piecza zastępcza jest roztaczana przez inne osoby, które nie są rodzicami dziecka a także przez specjalnie powołane do tego celu instytucje (biorąc pod uwagę podejście praktyczne, chodzi o rodziny zastępcze a także o placówki opiekuńczo-wychowawcze, sprawujące

² Ustawa z dnia 9 czerwca o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U z 2011 Nr 149, poz. 887 z późn. zm.),

³ Konwencja o prawach dziecka (Dz.U. 1991, Nr 120, poz. 526 z późn. zm.),

⁴ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1996, s. 243,

⁵ A. Strzembosz, *Rozmiary sieroctwa społecznego w świetle orzecznictwa sądów opiekuńczych w latach 1958-1974. Wybrane zagadnienia patologii rodziny*, Warszawa 1976, s. 17,

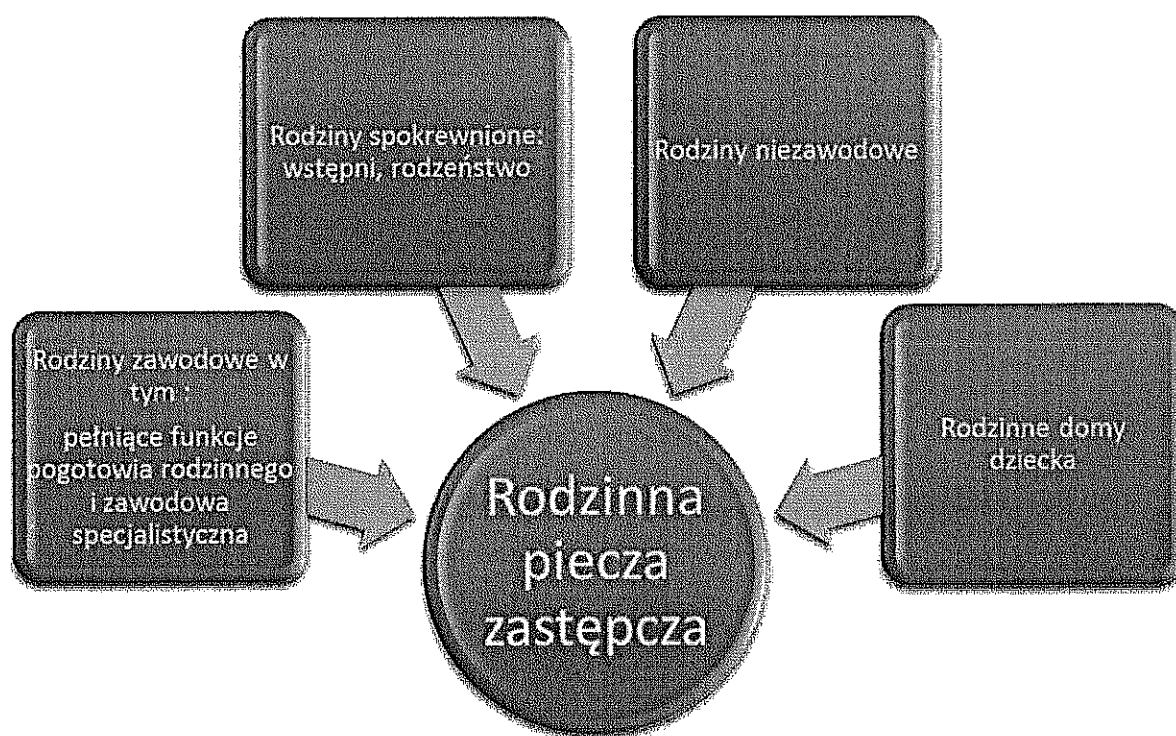
⁶ A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1982, s. 235,

całodobową opiekę przez cały rok), ustanawiana w konsekwencji wydania postanowienia przez sąd lub organ podlegający kontroli sądu⁷. S. Kowalski wyodrębnił kilka typów rodzin, w tym rodziny zastępcze, oparte na więzi współżycia i funkcji opiekuńczo- wychowawczej w stosunku do dzieci, przy świadomości braku więzi biologicznej z nimi⁸.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2015 r. , poz. 332), zwaną dalej „Ustawą”, formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) Rodzina zastępcza:
 - a) spokrewniona,
 - b) niezawodowa,
 - c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna.
- 2) Rodzinne domy dziecka.

Schemat 1. Rodzinna piecza zastępcza zgodnie z ustawą z 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

⁷ M. Andrzejewski, *Rodziny zastępcze- problematyka prawna*, Toruń 2006, s. 19

⁸ S. Kowalski, *Socjologia wychowania w zarysie*, Warszawa 1976, s. 143

Rodzina funkcjonująca współcześnie jest bardzo zróżnicowanym i niejednorodnym obiektem badań. Szeregu złożonych i jakościowo odmiennych przejawów życia rodzinnego nie da się zobrazować biorąc pod uwagę tylko ujęcie strukturalne lub statystyczne. Oczywiście jest, że nie wszystkie rodziny funkcjonują prawidłowo. Napotkane przez wiele z nich trudności finansowe, zdrowotne czy emocjonalne przekraczają ich możliwości i powodują zachwianie podstawowych funkcji, które rodzina powinna spełniać. Gdy zaniedbania następują głównie w sferze opiekuńczo - wychowawczej w stosunku do dzieci, dochodzi do interwencji państwa. Każde społeczeństwo za podstawową funkcję rodziny uznaje dawanie życia i opiekę nad potomstwem⁹. W przypadku rodzin zastępczych można mówić tylko o drugim aspekcie. Art. 40 Ustawy nakłada na rodzinę zastępczą oraz rodzinny dom dziecka obowiązek zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania. Opieka nad dzieckiem jest procesem złożonym, ma charakter wieloznaczny i różnorodny. A. Klem podaje, że opieka nad dzieckiem to „działanie podejmowane przez osoby bądź instytucje wobec dzieci – w związku z faktyczną albo potencjalną sytuacją zagrożenia przy braku lub ograniczonych możliwościach przezwyciężenia tej sytuacji przez samo dziecko – w celu zapewnienia prawidłowych warunków rozwoju i wychowania młodego pokolenia¹⁰.” Według H. Muszyńskiego opieka nad dzieckiem powinna być pojmowana głębiej „jako pomoc jednostce w realizacji własnego życia w sposób zapewniający jej w możliwie największym stopniu poczucie satysfakcjonującego spełnienia”¹¹.

1.2. Główne założenia współczesnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną

Głównym celem współczesnego systemu opieki nad dzieckiem jest normalizacja rodziny. Zmienia się perspektywa opieki, kładzie się nacisk na podejście ekologiczne, pracę z rodziną biologiczną a także reintegrację, czyli przywrócenie dziecku jego rodziny biologicznej¹². System opieki nad dzieckiem, który jest preferowany współcześnie, ma w założeniu dwie główne zasady: autonomię rodziny oraz jej prymat w wychowywaniu dziecka¹³. Poszanowanie autonomii rodziny polega na udzieleniu wsparcia dziecku,

⁹ L. Winogrodzka, *Rodziny zastępcze i ich dzieci*, Lublin 2007, s. 57

¹⁰ A. Kelm, *Węzłowe problemy pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 2000, s. 21

¹¹ H. Muszyński, *Metodologiczne problemy i status pedagogiki opiekuńczej* [w:] *Pedagogika opiekuńcza w okresie demokratycznych przemian*, (red.) J. Żebrowski, Gdańsk 1998, s. 40

¹² L. Winogrodzka, *op. cit.*, s. 8

¹³ M. Joachimowska, *Rodzicielstwo zastępcze. Idea- Problemy- Analizy- Kompetencje*, Bydgoszcz 2008, s. 67

bez konieczności umieszczania go poza środowiskiem rodzinnym¹⁴. W momencie niemożności pokonania przez naturalną rodzinę pojawiających się trudności, dziecko może być umieszczone poza rodziną. Najbardziej optymalną formą, zbliżoną do warunków środowiska domowego, która realizuje prawo dziecka do opieki zastępczej jest m. in. rodzina zastępcza¹⁵. Najważniejsze wartości w współczesnym systemie opieki to więzi oraz współpraca. Ogólne standardy i zasady systemu opieki nad dzieckiem jej pozbawionym wyznaczają akty prawa międzynarodowego oraz dokumenty Rady Europy chroniące prawa osobiste, kulturalne i socjalne dziecka. Są one wyznacznikiem głównych kierunków zmian w reformowanym systemie opieki. Ważnym punktem obecnego systemu jest deinstytucjonalizacja, która ma na celu zmniejszenie ośrodków pobytu stałego oraz ograniczenie do minimum liczby dzieci w nich umieszczanych. Dąży się przede wszystkim do tworzenia alternatywnych form opieki nad dzieckiem, gdzie najbardziej optymalne i preferowane są formy rodzinne¹⁶. Wyższość pieczy rodzinnej nad instytucjonalną propagowała już H. Radlińska, uważając opiekę zakładową za najmniej pożądaną, odbywającą się w środowisku nienaturalnym, niesprzyjającym rozwojowi jednostki¹⁷.

Dominuje zasada subsydiarności – działania powinny być prowadzone równolegle i zsynchronizowane w środowisku rodzinnym dziecka oraz oparte na pracy socjalnej. Celem podejmowanych czynności ma być reintegracja rodziny, oparta na wartościach jakimi są więzi rodzinne i współpraca w zespole. Programy „skierowane na rodzinę” (*family centred programs*), skupiające się przede wszystkim na podtrzymaniu funkcjonowania rodziny i realizacji określonych celów, są obecnie jednymi z najlepiej rozwijających się w Europie i Stanach Zjednoczonych¹⁸. Współcześnie opieka nad dzieckiem w pieczy zastępczej celuje głównie w podtrzymanie więzi biologicznych, odchodząc coraz bardziej od tradycji filozofii wiktoriańskiej, która zakładała izolowanie dziecka od przeszłości. Ustawa również akcentuje pracę z biologiczną rodziną dziecka. Ponadto ustawodawca – jeżeli nie ma innej możliwości niż zabranie dziecka z naturalnego środowiska - optuje za rodzinnymi formami opieki zastępczej. Reasumując, głównym celem działań, który obecnie dominuje w systemie opieki zastępczej, jest reintegracja rodziny, czyli proces odnawiania więzi bądź ich nawiązywania między dziećmi umieszczonymi w rodzinnych

¹⁴ *Rodzinne formy opieki nad dzieckiem* (red.) A. Rogilska, M. Danielak- Chomeć, B. Kulig, Warszawa-Siedlce 2011, s. 48

¹⁵ M. Joachimowska, *op. cit.*, s. 67

¹⁶ *Ibidem*, s. 66

¹⁷ H. Radlińska, *Pedagogika Społeczna*, Wrocław 1961, s. 322

¹⁸ M. Joachimowska, *op. cit.*, s. 67

formach opieki a ich biologicznymi rodzinami oraz deinstytucjonalizacja, czyli dążenie do umieszczania dzieci przede wszystkim w rodzinnych formach pieczy zastępczej.

1.3. Przyczyny i czynniki wywołujące kryzys w rodzinie

We współczesnym świecie, pod wpływem licznych przemian rodzinom coraz trudniej jest realizować wyznaczone im funkcje. „W ostatnich latach obserwuje się pogorszenie warunków egzystencjalnych rodzin. Bezrobocie, trudna sytuacja materialna, brak wzorców zachowań, dylematy moralne, egoistyczno-hedonistyczny styl życia zakłócają pełnienie podstawowych funkcji rodziny. Realizowanie wszelkich zadań wychowawczych jest we współczesnej rodzinie znacznie trudniejsze niż kilka lat temu”.¹⁹

Z. Tyszka wymienia zjawiska i procesy, które występują w rodzinie w epoce postindustrialnej:

- samorealizacja kobiet i wzrost ich zatrudnienia,
- egalitaryzacja w małżeństwie i rodzinie,
- relatywne zmniejszenie się wartości dzieci dla rodziców,
- deferencja norm i wartości w stosunku do siebie członków rodziny,
- wypieranie wartości tradycyjnych,
- autonomizacja członków rodziny,
- wzrost liczby konfliktów i masowość rozwodów,
- patologizacja społeczna i psychospołeczna części jednostek, mająca swoje źródło w nieprawidłowo ukształtowanych rodzinach²⁰.

S. Kawula podaje, że czynniki wywołujące kryzys w rodzinie, to wydarzenia życiowe powodujące zmianę w systemie rodzinnym²¹. Siła tych wydarzeń zależy od stopnia, w jakim wpływają one na stabilność rodziny. Rzadko zdarza się, że w rodzinie występuje tylko jeden czynnik wywołujący kryzys. Powstają one w bliżej nieokreślonym czasie, występują więc przez pewien okres. Nie są jednorazowe, co może powodować ich powielanie się. Jeżeli dany czynnik występuje przez dłuższy czas, np. opieka nad przewlekle chorym, kumuluje się z innymi negatywnymi zjawiskami, jak kryzys psychiczny i finansowy²².

¹⁹ U. Kempieńska, *Małżeństwa młodocianych – przyczyny i konsekwencje*, Włocławek 2005, s.31

²⁰ Z. Tyszka, *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2002, s.16-17

²¹ S. Kawula, *Rodzina o skumulowanych czynnikach patogennych* [w:] *Pedagogika rodziny*, S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Toruń 2007, s. 162

²² Ibidem

Nałożenie się na siebie kilku czynników może powodować kryzys w rodzinie i w konsekwencji doprowadzić do jej rozpadu.

Pojawienie się czynników wywołujących kryzys prowadzi do próby poradzenia sobie z jego następstwami. Jeżeli owa próba charakteryzuje się głównie liczeniem na pomoc, darowizny czy roszczenia wobec innych członków rodziny, kryzys może się utrwać i pogłębiać²³. Niniejszy program zawiera analizę przyczyn występowania dysfunkcji rodziny w powiecie nakielskim, określając najczęściej występujące powody dysfunkcji w każdej z gmin powiatu nakielskiego.

²³ A. Olubiński, *Konflikty rodzice- dzieci. Dramaty czy szansa?*, Toruń 1994, s. 48

2. Diagnoza pieczy zastępczej w powiecie nakielskim.

2.1. Rodziny o trudnościach opiekuńczo-wychowawczych objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej.

Powiat Nakielski składa się z czterech gmin miejsko-wiejskich: Nakło nad Notecią, Szubin, Kcynia, Mrocza i jednej gminy wiejskiej: Sadki.

Wspieranie rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych należy do zadań własnych gminy, których celem jest podejmowanie planowych i zintegrowanych działań przywracających rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji.

Pomoc polegająca na wspieraniu rodziny może być prowadzona w formie:

- pracy z rodziną,
- pomocy w opiece i wychowaniu.

Pracę z rodziną prowadzi się również w sytuacji czasowego umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej celem powrotu dziecka do rodziny biologicznej.

Analizy sytuacji rodzin przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze dokonano na podstawie danych uzyskanych od ośrodków pomocy społecznej znajdujących się na terenie powiatu.

Tabela 1. Liczba rodzin przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze i dzieci w nich przebywających na terenie gmin powiatu nakielskiego w latach 2011- 2014.

Rok	MGOPS Nakło		MGOPS Szubin		MGOPS Kcynia		MGOPS Mrocza		GOPS Sadki		Ogólna liczba rodzin dysfunkcyjnych
	R	DZ	R	DZ	R	DZ	R	DZ	R	DZ	
2011	230	426	181	430	140	354	94	b.d.	16	36	661
2012	231	430	185	455	99	291	106	b.d.	31	81	652
2013	235	392	195	470	111	261	106	b.d.	37	95	684
2014	193	289	185	440	81	186	230	597	27	72	716

Źródło: dane Ośrodków Pomocy Społecznej.

Legenda:

R – liczba rodzin;

DZ – liczba dzieci w nich umieszczonych;

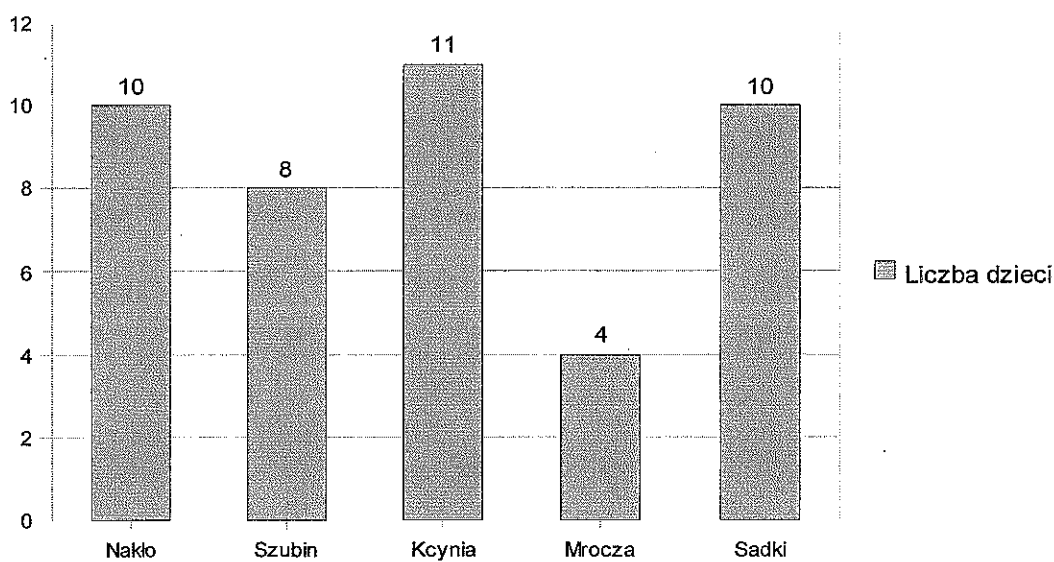
b.d. – brak danych

Analizując dane umieszczone w tabeli, można wnioskować, iż liczba rodzin przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze wzrosła w roku 2014 w stosunku do roku 2011 o 55 rodzin, tj. ok. 7,7%. Warto jednak zauważyć, iż skala tego zjawiska nie rozkłada się równomiernie na wszystkie tereny powiatu nakielskiego. Niektóre ośrodki pomocy społecznej tj. MGOPS Nakło oraz MGOPS Kcynia przejawiają spadek liczby rodzin dysfunkcyjnych na ich terenie a tym samym dzieci w nich przebywających.

Z powodu braku poszczególnych danych nie uwzględniono ogólnej liczby dzieci przebywających w rodzinach z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi w poszczególnych latach. Na terenie gmin Szubin, Sadki, a także prawdopodobnie na terenie gminy Mrocza wraz z wzrostem rodzin dysfunkcyjnych wzrosła również liczba dzieci będących w rodzinach wymagających pomocy. Niepokojący jest jednak fakt, że według danych na rok 2014 w 716 rodzinach dysfunkcyjnych w powiecie nakielskim wychowuje się aż 1584 dzieci.

Ośrodki Pomocy Społecznej znajdujące się w powiecie nakielskim dostarczyły również informacji dotyczących dzieci, co do których istnieje uzasadnione ryzyko umieszczenia w rodzinie zastępczej lub innej formie pieczy zastępczej.

Wykres 1. Liczba dzieci w stosunku do których istnieje uzasadnione ryzyko umieszczenia w formie pieczy zastępczej najbliższym czasie.

Źródło: dane ośrodka pomocy społecznej w powiecie nakielskim.

Według danych widocznych na powyższym wykresie w powiecie nakielskim jest 43 małoletnich w stosunku do których istnieje uzasadnione ryzyko konieczności umieszczenia w formie pieczy zastępczej.

Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu nakielskiego jako najczęstsze przyczyny dysfunkcji rodzin uwzględniły:

MGOPS Nakło nad Notecią:

- niezaradność rodziców,
- uzależnienia,
- brak wykształcenia,
- brak środków finansowych.

MGOPS Kcynia:

- niezaradność życiowa i brak wzorców wyniesionych z domu rodzinnego,
- zbyt wczesne macierzyństwo,
- bezrobocie,
- ubóstwo,
- wielodzietność,
- rodziny niepełne,
- alkoholizm,
- przemoc.

MGOPS Szubin

- powielanie niewłaściwych wzorców wychowawczych oraz niski poziom wiedzy i umiejętności wychowawczych,
- wychowywanie się rodziców w domach dziecka,
- choroby psychiczne, bądź niepełnosprawność intelektualna,
- uzależnienia, w tym głównie alkoholizm,
- samotne rodzicielstwo (rodziny niepełne),
- brak środków finansowych.
- przemoc w rodzinie.

MGOPS Mrocza i GOPS Sadki:

Ośrodki te nie posiadają danych na temat przyczyn dysfunkcji rodziny występujących na terenie ich gmin.

Analizując powyższe dane można zauważyć, iż pewne przyczyny dysfunkcji rodzin powtarzają się we wszystkich gminach, które dostarczyły informacji tj. uzależnienia, niezaradność życiowa, czy brak odpowiednich środków finansowych. Niepokojącym jest również często podawany fakt występowania przemocy w rodzinie.

W przypadku informacji o rodzinie przeżywającej trudności, kierownik ośrodka pomocy społecznej zleca przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. Jeżeli potwierdzi on występowanie trudności wyznacza się asystenta rodziny, który podejmuje pracę z tą rodziną, ustalając wcześniej zakres pomocy, która powinna być udzielona.

Tabela 2. Liczba asystentów rodziny w danym ośrodku oraz liczba rodzin objętych ich pomocą w latach 2011- 2014.

Rok	MGOPS Nakło		MGOPS Szubin		MGOPS Keynia		MGOPS Mrocza		GOPS Sadki		RAZEM	
	A	R	A	R	A	R	A	R	A	R	A	R
2011	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	2	5
2012	2	29	1	14	4	23	1	17	2	5	10	78
2013	2	30	3	35	2	28	1	21	3	15	11	129
2014	2	33	3	43	2	26	1	16	1	13	9	131

Źródło: dane ośrodków pomocy społecznej.

Legenda: A– liczba zatrudnionych asystentów rodziny; R– liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny.

Od stycznia 2015 roku zgodnie z Ustawą zastępczej gminy mają obowiązek zatrudniać asystentów rodziny. W poprzednich latach, mimo iż zatrudnianie asystentów rodziny było jedynie możliwością, z której gmina mogła skorzystać, a nie obowiązkiem, to wszystkie ośrodki pomocy społecznej w powiecie nakielskim z wyjątkiem roku 2011 zatrudniały asystentów rodziny. Ogólne dane wskazują na zwiększenie na przestrzeni lat liczby rodzin objętych taką pomocą asystenta rodziny, co nie jest jednak równoznaczne ze zwiększeniem liczby etatów. W marcu 2015 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej ogłosiło Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2015. Zadaniem Programu jest dofinansowanie kosztów wynagrodzenia asystentów rodziny do 100% do kwoty 2500,00 złotych brutto. Tym samym oczekiwać należy zwiększenia liczby asystentów rodziny zatrudnionych w powiecie nakielskim i to nie tylko w roku 2015. Zgodnie z art. 247 Ustawy, programy na dofinansowanie zadań własnych gminy i powiatu z zakresu realizacji zadań wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej,

w szczególności na pokrycie części wydatków związanych z powołaniem asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej będą prowadzone do 2017 roku.

Zgodnie z w/w ustawą rodziny mogą otrzymywać wsparcie poprzez działania instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego czy rodzin wspierających.

Pracę z rodziną prowadzi się w szczególności w formie:

- konsultacji i poradnictwa specjalistycznego,
- terapii i mediacji,
- usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych
- pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego,
- grup wsparcia i grup samopomocowych.

Poniższa tabela ukazuje formy wsparcia dla rodzin jakie oferowane są w poszczególnych gminach powiatu nakielskiego.

Tabela 3. Liczba asystentów rodziny w danym ośrodku oraz liczba rodzin objętych ich pomocą w latach 2011- 2014.

Gmina	Formy wsparcia
Nakło nad Notecią	- placówka wsparcia dziennego, - usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodzin z dziećmi, - pomoc prawna w ramach POKL, - grupy wsparcia i samopomocowe,
Szubin	- placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, - konsultacje specjalistyczne, - usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodzin z dziećmi, - bezpłatne porady prawne przy MGOPS,
Kcynia	- konsultacje specjalistyczne, - usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodzin z dziećmi, - bezpłatne porady radcy prawnego,
Mroczka	- świetlica przy MGOPS, - terapie i mediacje, - porady prawne w Punkcie Konsultacyjno-Interwencyjnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy MGOPS, - bezpłatne porady prawne w Punkcie Porad Prawnych i Obywatelskich, - spotkania w formie grup wsparcia organizowane przez Spółdzielnię „Wspólnota”,
Sadki	- konsultacje specjalistyczne, - terapie i mediacje, - bezpłatne porady prawne w Punkcie Porad Prawnych i Obywatelskich, - grupy wsparcia i grupy samopomocowe.

Źródło: dane Ośrodków Pomocy Społecznej.

Żadna z gmin powiatu nakielskiego nie oferuje swoim mieszkańcom formy pomocy rodzinie jaką są „rodziny wspierające”. Zgodnie z art. 29 ust. 2 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzina wspierająca przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w: opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

2.2. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratorskim

W zależności od stopnia zagrożenia dobra dziecka, zastosowanego środka wychowawczego oraz sytuacji rodzinnej małoletniego sąd może ingerować we władzę rodzicielską poprzez ograniczenie lub pozbawienie jednego lub oboje rodziców władzy rodzicielskiej nad dzieckiem.

Sąd ogranicza władzę rodzicielską m.in. poprzez nadzór kuratorski rodzinom niewydolnym wychowawczo i opiekuńczo. Zgodnie z danymi uzyskanymi z sądów w Szubinie i Nakle nad Notecią, w powiecie nakielskim w latach 2011-2014 kuratorzy obejmowali łącznie 138 rodzin, wobec których sąd orzekł nadzór.

Prowadzenie nadzoru kuratorskiego w w/w przypadkach spowodowane było głównie takimi czynnikami jak:

- zaburzenia zdrowia psychicznego,
- obniżone umiejętności intelektualne rodziców lub opiekunów,
- niewydolność wychowawcza,
- eurosieroctwo,
- uzależnienia w tym przede wszystkim alkoholizm,
- przemoc w rodzinie, która dotyczy nie tylko dzieci, ale również rodziców wobec siebie lub innych domowników,
- czyny karalne rodziców,
- środowisko kryminogenne rodziców.

2.3. Problematyka umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w związku z sytuacją przemocy w rodzinie.

Umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej następuje na podstawie postanowień sądów rodzinnych, za wyjątkiem art. 58 ust. 1 pkt 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, kiedy to rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. Nr 180 poz. 1493 ze zm.). Zgodnie z art. 12a wspomnianej ustawy, pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo do odebrania dziecka z rodziny i umieszczenia go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie

zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. Pracownik socjalny decyzję o odebraniu dziecka z rodziny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji oraz z lekarzem lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Ponadto pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia, nie później niż w ciągu 24 godzin sądu opiekuńczego o odebraniu dziecka. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka następuje po uzyskaniu zgody, odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka zgodnie z art. 36 Ustawy. Na terenie powiatu nakielskiego nie funkcjonują placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego.

Poniżej przedstawiono liczbę przeprowadzonych interwencji w gminach na terenie powiatu nakielskiego w latach 2012-2014.

Tabela 4. *Liczba interwencji na terenie powiatu nakielskiego w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.*

Rok	Nakło nad Notecią	Szubin	Kcynia	Mrocza	Sadki	Razem
2012	5	0	0	0	0	5
2013	15	0	0	1	0	16
2014	11	0	0	0	0	11

Źródło: dane K-P UW w Bydgoszczy.

Tabela 5. *Liczba dzieci umieszczonych w trybie interwencyjnym lub w trybie zabezpieczenia w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie powiatu nakielskiego i poza powiatem nakielskim.*

Rok	Rodzinna piecza zastępcza	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim
2012	10	0	0
2013	10	0	3
2014	8	5	7

Źródło: dane PCPR

Tabela 6. Liczba dzieci umieszczonych w trybie interwencyjnym lub w trybie zabezpieczenia w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie powiatu nakielskiego i poza powiatem nakielskim- z podziałem na gminy.

Gmina	Rodzaj pieczy zastępczej	2012	2013	2014
Nakło nad Notecią	Rodzinna piecza zastępcza	4	8	8
	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	0	0	4
	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim	0	3	0
Szubin	Rodzinna piecza zastępcza	4	1	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	0	0	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim	0	0	0
Keynia	Rodzinna piecza zastępcza	1	1	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	0	0	1
	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim	0	0	7
Mrocza	Rodzinna piecza zastępcza	0	0	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	0	0	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim	0	0	0
Sadki	Rodzinna piecza zastępcza	1	0	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu nakielskiego	0	0	0
	Instytucjonalna piecza zastępcza poza powiatem nakielskim	0	0	0

Źródło: dane PCPR

Problemy na jakie napotyka Centrum związane są z realizacją interwencyjnego umieszczania dzieci, w tym bardzo często liczego rodzeństwa lub dzieci niepełnosprawnych. W latach 2012, 2013 i 2014 odnotowano duży udział interwencyjnego odbierania dzieci z rodzin biologicznych na podstawie art. 12a w/w ustawy. Bardzo niepokojąca jest sytuacja występująca na terenie gminy Nakło nad Notecią. Skala przemocy stosowanej wobec dzieci w gminie Nakło nad Notecią, także w kontekście danych pochodzących z całego województwa kujawsko-pomorskiego wskazuje, iż to zjawisko w tej gminie jest szczególnie wysokie, najwyższe ze wszystkich gmin województwa (źródło: miesięczne sprawozdanie CAS – miesięczne monitorowanie przemocy w rodzinie: Kujawsko-Pomorski Urząd

Wojewódzki w Bydgoszczy). I tak w całym roku 2012, liczba interwencji ogółem w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła 32, z tego w gminie Nakło nad Notecią 5 – (15,62% ogółu interwencji). W roku 2013 liczba interwencji w województwie wynosiła 35, z tego aż 15 w gminie Nakło nad Notecią (42,85% ogółu). W roku 2014, do 31 sierpnia tego roku, liczba interwencji w województwie wyniosła 46, z tego aż 9 przypadków w gminie Nakło nad Notecią (19,56% ogółu). Przypomnieć tutaj należy, iż liczba ludności zamieszkującej gminę Nakło nad Notecią stanowi jedynie około 1,55% ogólnej liczby mieszkańców województwa.

Analiza liczby dzieci umieszczonych w trybie interwencyjnym lub w trybie zabezpieczenia w pieczy zastępczej z podziałem na gminy wskazuje największą liczbę przypadków interwencji na terenie gmin Nakła i Kcyni, w których przypadki interwencji w roku 2014 wyniosły kolejno 12 i 8. Problemem jest również brak miejsc dla tych dzieci, dlatego też często korzysta się z możliwości umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej poza powiatem nakielskim, gdzie koszt miesięczny utrzymania dziecka wynosi ponad 6000 złotych.

2.4. Charakterystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie.

Celem działania instytucjonalnej pieczy zastępczej jest jak najlepsze zabezpieczenie dobra dziecka, w sytuacji, gdy nie może być ono umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Placówki opiekuńczo-wychowawcze są zobowiązane zapewnić dzieciom całodobową opiekę i wychowanie. Ustawa wyraźnie ogranicza rolę instytucji w opiece nad małoletnimi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych poprzez wskazanie terminów etapowego zmniejszania liczby wychowanków placówek do maksymalnej liczby 14 i podwyższania granicy wieku dla dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej powyżej 10 roku życia.

Zgodnie z Ustawą można wyodrębnić instytucjonalną pieczę zastępczą, która jest sprawowana w formie:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Wyróżnia się placówki opiekuńczo-wychowawcze typu:

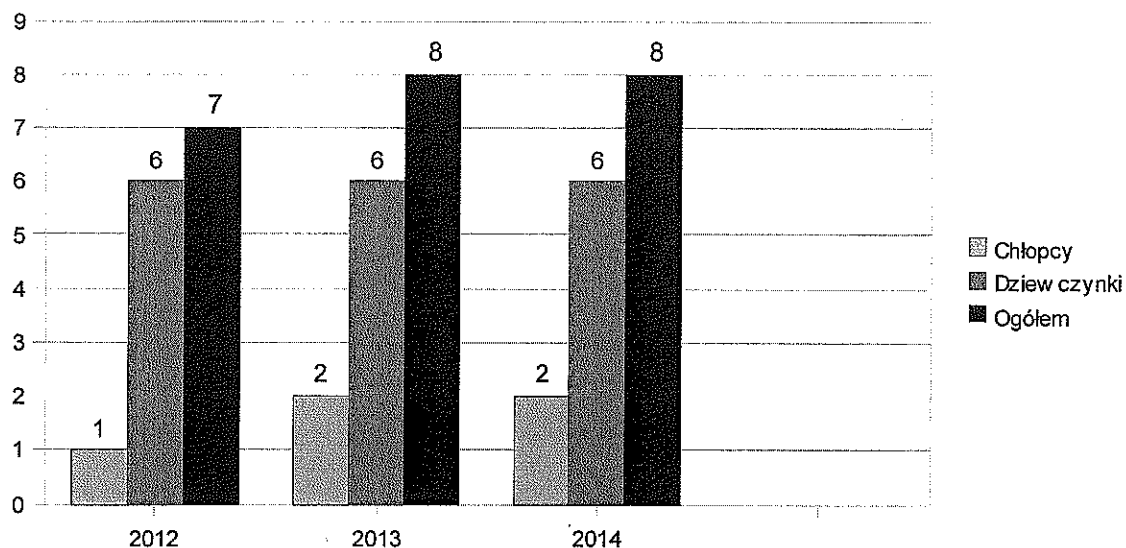
- socjalizacyjnego,
- interwencyjnego,
- specjalistyczno-terapeutycznego,
- rodzinnego.

W powiecie nakielskim funkcjonują dwie placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego: w Rozwarzynie i Paulinie. Realizują one zadania całkowitej opieki dzieci i młodzieży w warunkach naturalnego środowiska rodzinnego. Od 2013 r. w powiecie funkcjonuje również Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego w Szubinie. Zapewnia ona dzieciom całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja niezbędne potrzeby, a także zapewnia odpowiednie zajęcia wychowawcze rekompensujące brak wychowania w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego.

2.4.1 Placówka opiekuńczo – wychowawcza typu rodzinnego w Rozwarzynie

Zgodnie z uchwałą nr XXIII/141/2004 Rady Powiatu w Nakle nad Notecią z dnia 24 listopada 2004 roku powołano placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego w Rozwarzynie. Powyższa uchwała została zmieniona uchwałą nr XXXIX/344/2009 Rady Powiatu w Nakle nad Notecią ze względu na zmianę siedziby placówki. Zgodnie z Ustawą jest to placówka opiekuńczo- wychowawcza typu rodzinnego. W placówce może przebywać ośmioro wychowanków. Obsługą księgową jednostki zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią. Średni miesięczny koszt utrzymania jednego wychowanka wynosi 2.976,47 zł. (na rok 2015).

Wykres 2. Liczba dzieci w placówce opiekuńczo–wychowawczej typu rodzinnego w Rozwarzynie w latach 2012– 2014.

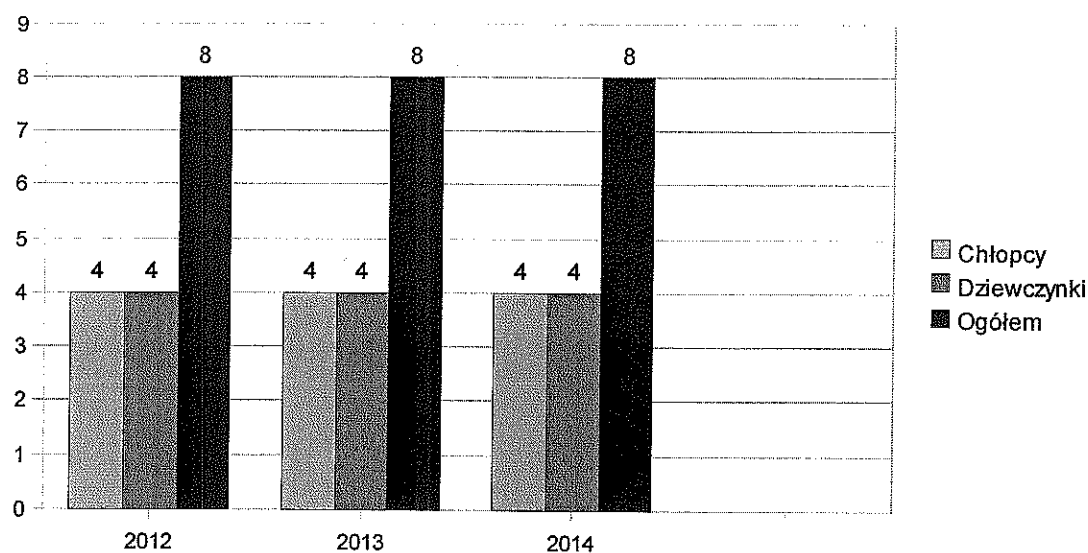
Źródło: sprawozdanie PS- 01

Liczba dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego w Rozwarzynie w latach 2012 – 2014 oscylowała wokół maksymalnej liczby wychowanków.

2.4.2. Placówka opiekuńczo – wychowawcza typu rodzinnego w Paulinie.

Placówkę opiekuńczo–wychowawczą typu rodzinnego w Paulinie powołano Uchwałą nr XLIV/298/2006 Rady Powiatu w Nakle nad Notecią z dnia 23.08.2006 roku. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. jest to placówka opiekuńczo–wychowawczą typu rodzinnego. W jednostce może przebywać ośmioro wychowanków. Obsługą księgową placówki zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią. Średni miesięczny koszt utrzymania jednego wychowanka wynosi 2.607,40 zł. (na rok 2015).

Wykres 3. Liczba dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego w Paulinie w latach 2012-2014.

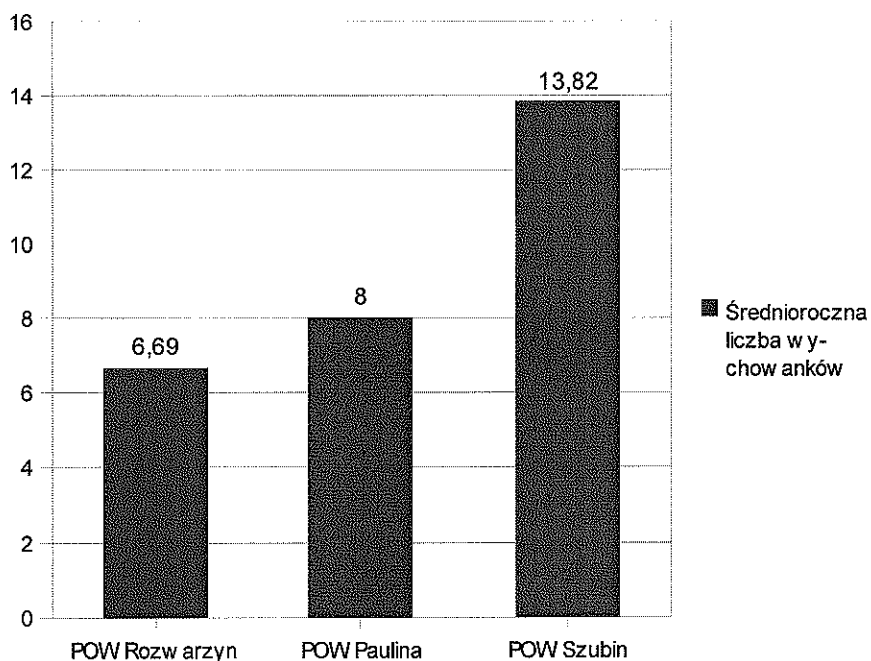
Źródło: sprawozdanie PS- 01

Liczba dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego w Paulinie w latach 2012-2014 stanowiła maksymalną liczbę wychowanków placówki.

2.4.3. Placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego w Szubinie.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego w Szubinie została uruchomiona 6 maja 2013r. Placówka ta organizacyjnie wchodzi w skład Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią. W Placówce przebywają dzieci w wieku od 6 do 17 lat. Według stanu na dzień 31.12.2014 r. w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej przebywało 13 wychowanków w wieku od 11 do 18 lat. W lipcu 2014 roku 2 rodzeństwa z Placówki zostało umieszczonych w rodzinie zastępczej zawodowej na terenie powiatu. Jedna wychowanka po osiągnięciu pełnoletności opuściła Placówkę.

Wykres 4. Średnioroczna liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w powiecie nakielskim w roku 2014.

Źródło: Dane PCPR

Analizując dane przedstawione za pomocą wykresu można zauważyć, że średnioroczna liczba wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w Paulinie i w Szubinie w roku 2014 stanowiła praktycznie maksymalną liczbę dzieci w tych placówkach

2.4.4. Średni koszt utrzymania dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu nakielskiego

Wydatki na utrzymanie dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej ponosi powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem w pieczy zastępczej.

Tabela 7. Wydatki na Placówki Opiekuńczo Wychowawcze w powiecie nakielskim w latach 2012-2014.

POW	2012	2013	2014	Dynamika	
				2013	2014
Rozwarzyn	219982,00	216895,00	219053,00	99%	101%
Paulina	221841,00	223608,00	226936,00	101%	101%
Szubin	0,00	276421,00* dane za 8 m-cy	386528,00	-	140%

Źródło: Dane PCPR

Wydatki związane z funkcjonowaniem na terenie powiatu nakielskiego dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego w roku 2014 wyniosły 445.989,00 zł natomiast wydatki na funkcjonowanie w tym samym roku placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego w Szubinie wyniosły 386.528,00 zł. Zgodnie z Ustawą na ich podstawie oblicza się średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce. Kwota rocznych wydatków przeznaczonych na działalność placówki z poprzedniego roku kalendarzowego zostaje powiększona o prognozowany średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych a następnie podzielona przez liczbę miejsc w placówce, będąca sumą rzeczywistej liczby dzieci w poszczególnych miesiącach poprzedniego roku kalendarzowego. Nie uwzględnia się wydatków inwestycyjnych.

W związku z powyższym średnie miesięczne wydatki przeznaczone na utrzymanie dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w powiecie nakielskim w roku 2015 wynoszą:

- w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego w Rozwarzynie - **2.976,47 zł.**
- w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego w Paulinie – **2.607,40 zł.**
- w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego w Szubinie – **2.574,12 zł.**

Należy zwrócić uwagę, iż średnie koszty utrzymania dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu nakielskiego są bardzo niskie w porównaniu do kosztów utrzymania dziecka w innych powiatach naszego kraju, co wskazuje na racjonalne i oszczędne wykorzystanie środków publicznych.

Biorąc pod uwagę wydatki jednostek samorządu terytorialnego poziomu powiatowego, ponoszone na utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz na świadczenia związane z usamodzielnianiem wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, wynoszące łącznie ponad 939 mln zł w 2013 r., średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej wynosił w 2013 r. ok. **3.923 zł** i był wyższy o 4,3% w porównaniu do roku 2012 kiedy to koszt ten wynosił 3.760 zł (*Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2013 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Warszawa 2014*).

W tabeli poniżej dla porównania przedstawiono średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu nakielskiego w poprzednich latach.

Tabela 8. Średnie miesięczne wydatki na utrzymanie dziecka placówkach opiekuńczo-wychowawczych w powiecie nakielskim w latach 2012-2014.

POW	Typ	2012	2013	2014
Paulina	rodzinna	2.443,97 zł	2.373, 24 zł	2.518,71 zł
Rozwaryn	rodzinna	2. 395,23	2.492, 51 zł	2.750,47
Szubin	socjalizacyjna	-	2.806, 62 zł	2.873,96

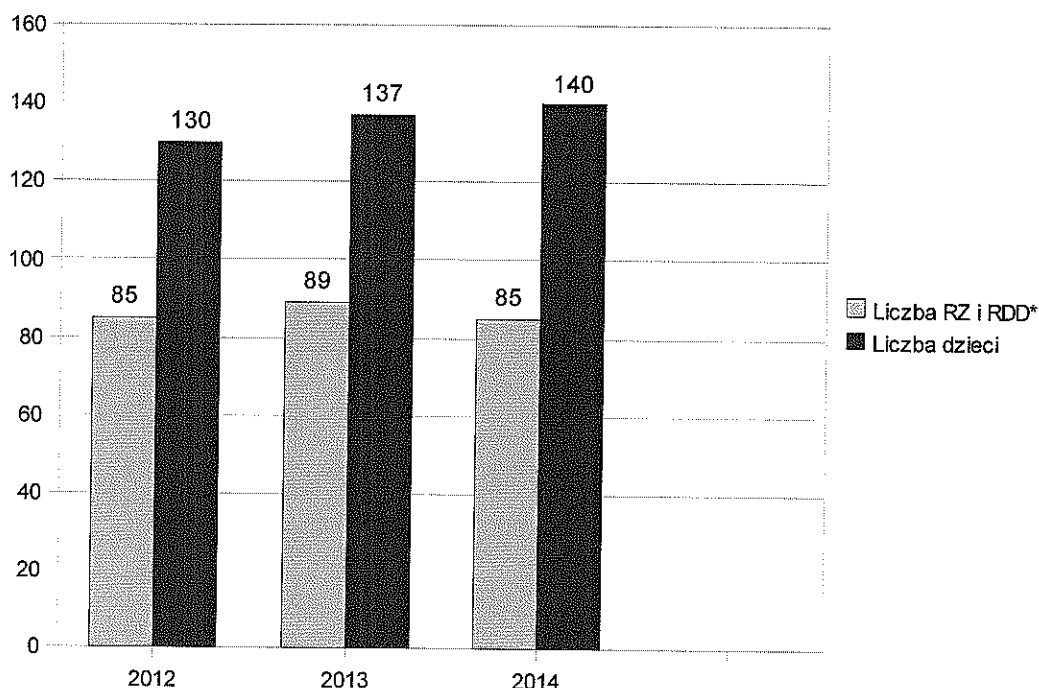
Źródło: Dane PCPR

Na przestrzeni lat widoczna jest tendencja minimalnego wzrostu kosztów utrzymania dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu nakielskiego, co z pewnością podyktowane jest w głównej mierze wzrostem cen towarów i usług konsumpcyjnych. Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej w Szubinie w roku 2014 wzrósł zaledwie o ok 2,3 % w porównaniu do roku 2013. Dla przypomnienia średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej w naszym kraju na przestrzeni lat 2012 – 2013 wzrósł o 4,3%

2.5. Charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie

Rodziny zastępcze odgrywają specjalną rolę w systemie opieki kompensacyjnej²⁴. To jedna z najstarszych i najbardziej popularnych postaci opieki nad dzieckiem, które zostało jej pozbawione²⁵. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią dąży do zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim dzieciom pozbawionym opieki ze strony naturalnego środowiska rodzinnego, tworząc szeroki system pieczy zastępczej. Działania Centrum skierowane są na indywidualne wspomaganie każdego dziecka w całościowym rozwoju, poprzez tworzenie środowisk zastępczych, stałych punktów oparcia, poczucia zakorzenienia oraz przynależności i przekonania o bezpieczeństwie. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej nie tylko nadzoruje, ale również aktywnie wspiera rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka poprzez m.in. poradnictwo psychologiczne, poradnictwo pedagogiczne, doradztwo prawne. W działalności Centrum przeważa praca z konkretnym człowiekiem, umożliwiającą wszechstronne usprawnienie funkcjonowania środowiska zastępczego i naturalnego środowiska dzieci.

Wykres 5. Ogólna liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2012 -2014.

Źródło: sprawozdanie PS-02

²⁴ L. Winogrodzka, *op. cit.*, s.100

²⁵ Ibidem

Z powyższego wykresu wynika, iż liczba rodzin zastępczych w powiecie nakielskim na przestrzeni lat ulegała tylko nieznacznej zmianie. Liczba ta wzrosła w roku 2013 po czym w roku 2014 nieznacznie zmalała. Niestety tendencja liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych jest odwrotna, gdyż wzrasta z każdym rokiem.

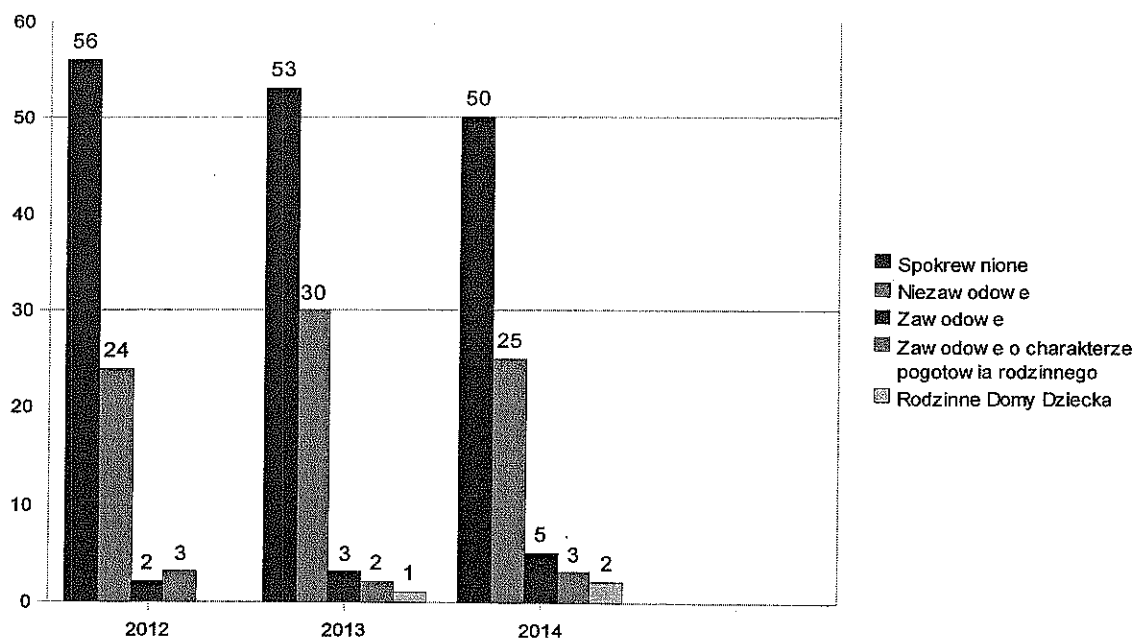
Ocenianie kandydatów do pełnienia roli rodzica zastępczego powierza się organizatorowi pieczy zastępczej w powiecie, który to wnikliwie bada sytuację społeczną i materialną kandydatów do pełnienia tej funkcji. Ponadto przed ewentualnym wydaniem pozytywnej opinii, organizator rozważa inne możliwości wsparcia rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu swej funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w opiniach kierowanych do sądów, wskazuje m.in. na możliwość przydzielenia asystenta rodziny czy podjęcia terapii przez członka rodziny dysfunkcyjnej, itp.

Tabela 9. *Liczba podmiotów rodzinnych form pieczy zastępczej wg województw (stan na 31.12.2013r.)*

Województwo	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinne domy dziecka	Ogółem
Dolnośląskie	2 755	1 087	167	34	4 043
Kujawsko-pomorskie	1 527	693	89	18	2 327
Lubelskie	1 203	497	69	9	1 778
Lubuskie	958	451	79	4	1 492
Łódzkie	2 084	961	146	18	3 209
Małopolskie	1 399	686	144	27	2 256
Mazowieckie	2 818	1 313	151	24	4 306
Opolskie	701	346	30	17	1 094
Podkarpackie	823	494	70	2	1 389
Podlaskie	618	286	41	3	948
Pomorskie	1 644	891	198	63	2 796
Śląskie	3 643	1 821	228	39	5 731
Świętokrzyskie	719	281	39	13	1 052
Warmińsko-mazurskie	1 381	574	123	20	2 098
Wielkopolskie	1 815	1 140	215	13	3 183
Zachodniopomorskie	1 754	661	117	26	2 558
Polska	25 842	12 182	1 906	330	40 260

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na 31 grudnia 2013 r.)

Wykres 6. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka z podziałem na typy w powiecie nakielskim w latach 2012 -2014.

Źródło: sprawozdanie PS-02

Analizując dane zawarte w tabeli i na wykresie można stwierdzić iż struktura rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu nakielskiego jest zbliżona do struktury kraju. Zdecydowaną większość stanowią rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem czyli rodzeństwo oraz dziadkowie umieszczonego w pieczy dziecka. Należy jednak zauważyć, że liczba rodzin spokrewnionych w powiecie nakielskim stopniowo maleje. Wzrasta natomiast liczba rodzin zastępczych zawodowych. W powiecie nakielskim pojawiła się również nowa forma rodzinnej pieczy zastępczej w postaci 2 rodzinnych domów dziecka. Wskaźniki te są konsekwencją długookresowych i wieloaspektowych działań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią, współpracującego kompatybilnie z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej na terenie powiatu nakielskiego. Problematyka profilaktyki rodziny oraz opieki nad dzieckiem i rodziną jest istotną częścią pracy organów uchwałodawczych i wykonawczych samorządu terytorialnego. Intensywna praca w kierunku promocji rodzicielstwa zastępczego, pozyskania kandydatów na rodziców zastępczych oraz poszerzenie sieci zawodowych rodzin zastępczych jest konieczna, aby usprawnić funkcjonowanie systemu pieczy zastępczej na terenie powiatu nakielskiego.

Warto zauważyć, że powiat nakielski osiąga wysoki wskaźnik rodzin zastępczych zawodowych tj. 9,4 % w stosunku do wszystkich form rodzinnej pieczy zastępczej. Podczas gdy wskaźnik ten w województwie kujawsko-pomorskim wynosi 3,8%, a w skali kraju 4,73%. W tym stosunkowo niewielkim powiecie znajdują się również 2 rodzinne domy

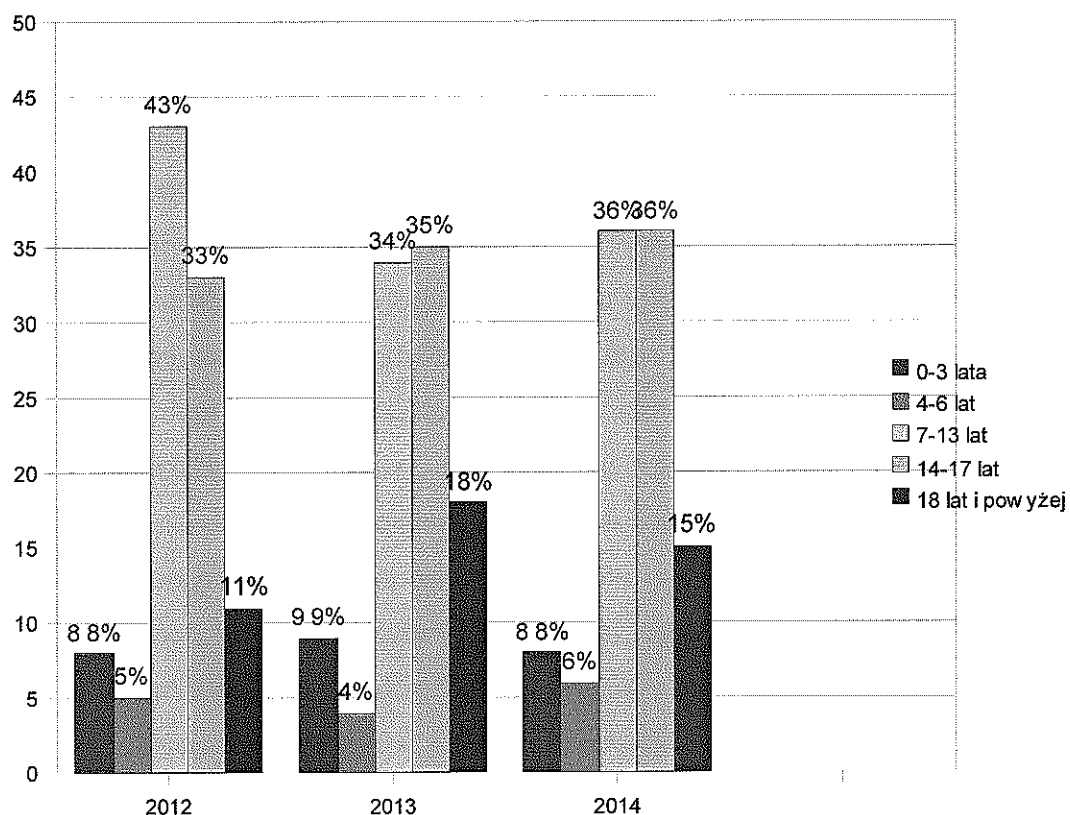
dziecka stanowiąc 2,35% ogółu rodzinnej pieczy zastępczej. Natomiast zarówno w skali województwa jak i kraju rodzinne domy dziecka stanowią po 0,8% ogółu wszystkich form pieczy zastępczej.

Tabela 10. Wiek dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w latach 2012 – 2014 z podziałem na typy rodzin zastępczych i rodzinne domy dziecka.

Wiek dzieci	Spokrewnione			Niezaawodowe			Zawodowe			Pogotowia Rodzinne			Rodzinne Domy Dziecka		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
0-3 lat	2	2	3	0	4	2	0	0	0	8	3	3	0	3	3
4-6 lat	6	3	2	1	2	3	0	0	0	0	1	1	0	0	2
7-13 lat	29	24	24	16	13	9	10	7	8	1	2	5	0	1	4
14-17 lat	31	26	25	12	13	11	0	6	7	0	2	3	0	1	4
18 lat i pow	11	17	14	3	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: sprawozdanie PS- 02

Wykres 7. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych ze względu na wiek.

Źródło: sprawozdanie PS- 02

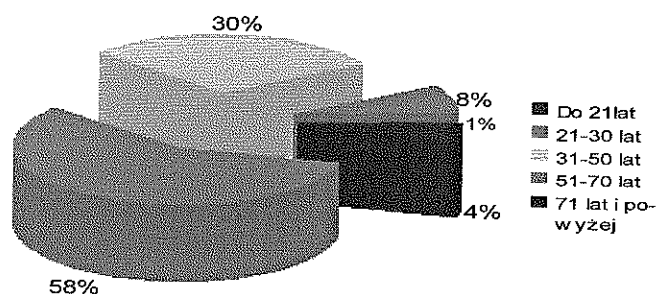
Tabela oraz wykres klasyfikują dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej uwzględniając ich wiek. W rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem i niezawodowych najliczniejszą grupę stanowią dzieci w dwóch przedziałach wiekowych od 7 do 13 lat oraz od 14 do 17 lat. Natomiast w zawodowych rodzinach zastępczych najbardziej liczną grupę tworzą dzieci w wieku od lat 7 do 13. W pogotowiach rodzinnych najwięcej spośród umieszczonych dzieci mieści się w przedziale wiekowym od 0 do 3 lat. W ogólnym zestawieniu najliczniejszą grupę stanowią dzieci w wieku od 7 do 17 lat tj. łącznie 72% wszystkich dzieci umieszczonych w 2014 roku w rodzinnej pieczy zastępczej. Najmniej dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej mieściło się w grupie od 4 do 6 lat. Dzieci te stanowią 6 % ogólnej liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych.

Tabela 11. Wiek rodziców zastępczych w powiecie nakielskim w latach 2012- 2014.

Wiek Rodziców zastępczych	Spokrewnione			Niezawodowe			Zawodowe			Pogotowia Rodzinne			Rodzinne Domy Dziecka		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Do 21 lat	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21-30 lat	5	6	7	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
31-50 lat	10	8	5	11	14	14	0	1	3	2	1	2	0	1	2
51-70 lat	38	32	34	13	10	10	1	2	2	0	1	1	0	0	0
71 lat i pow.	3	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło : sprawozdanie PS- 02 (w przypadku małżeństw jedna z osób)

Wykres 8. Wiek rodziców zastępczych w latach 2012-2014.

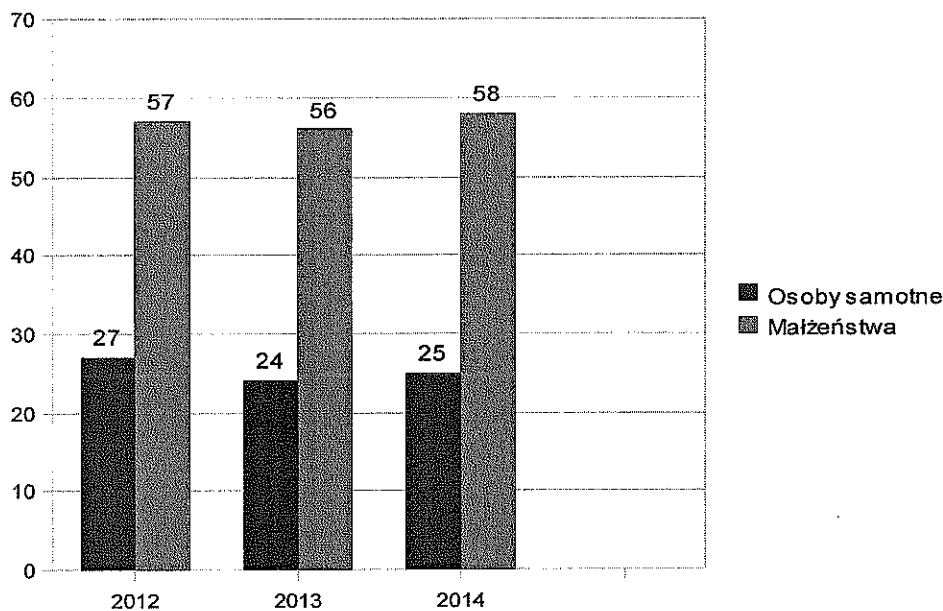

Źródło: sprawozdanie PS- 02

Tabela oraz wykres kategoryzują rodziców zastępczych ze względu na wiek. Wśród rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem oraz niespokrewnionych najliczniejsze były osoby w przedziale wiekowym od 51- 70 lat. W zawodowych rodzinach zastępczych, pogotowiach rodzinnych oraz w Rodzinnych Domach Dziecka najliczniejszą grupę stanowili rodzice zastępczy w wieku 31-50 lat. Tylko w rodzinach zastępczych spokrewnionych znalazły się osoby sprawujące funkcję rodzica zastępczego w wieku poniżej 21 lat oraz w wieku powyżej lat 71, co związane jest z dość częstym sprawowaniem opieki w tej formie pieczy zastępczej przez dziadków dziecka.

W ogólnym zestawieniu najwięcej rodziców zastępczych w latach 2012-2014 stanowiły osoby w przedziale wiekowym 51- 60 lat. Ta grupa wiekowa wynosiła aż 58 % wszystkich rodziców zastępczych. Drugą pod względem liczebności grupą byli rodzice zastępczy, których wiek mieścił się w przedziale 31- 50 lat. Najmniejszą grupę stanowili rodzice zastępczy, którzy mieli 21 i mniej lat. Grupa ta wynosiła zaledwie 1 % wszystkich rodziców zastępczych.

Wykres 9. Podział rodzin zastępczych na osoby samotne i małżeństwa.

Źródło: sprawozdanie PS- 02

Wykres przedstawia podział rodzin zastępczych ze względu na stan cywilny osób sprawujących pieczę zastępczą. Nie uwzględniono podziału na typy rodzin. Z wykresu wynika, że w ogólnej liczbie rodzin zastępczych na terenie powiatu nakielskiego w latach 2012- 2014 większość stanowiły małżeństwa.

2.5.1. Formy wsparcia rodzin zastępczych.

W rozwiązaniach zaproponowanych w systemowej reformie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną kładzie się bardzo duży nacisk na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, głównie zaś rodzin zastępczych zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka, traktowanych jako jedno z ważnych - obok profilaktyki - narzędzi wsparcia rodziny naturalnej. Zwiększona została pomoc finansowa w postaci świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka oraz innych świadczeń pieniężnych, ale także wsparcie merytoryczne, poprzez pomoc w wychowywaniu powierzonych dzieci (m.in. szkolenia, poradnictwo, grupy wsparcia, możliwość korzystania z wypoczynku, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, rodziny pomocowe). Atrakcyjność zawodu „rodzic zastępczy” została również podniesiona przez uznanie okresu sprawowania funkcji rodziny zastępczej za okres, od którego zależą uprawnienia pracownicze. Ponadto w zależności od formy pieczy zastępczej wprowadzono 4–5 letnie kontrakty, które wzmacniają poczucie stabilności zawodowej rodzica zastępczego. Każdy zawodowy rodzic zastępczy otrzymuje wynagrodzenie, także za okres pozostawania w gotowości do pełnienia funkcji. Ponadto ma prawo do 30-dniowej przerwy wypoczynkowej w wykonywaniu swej funkcji.

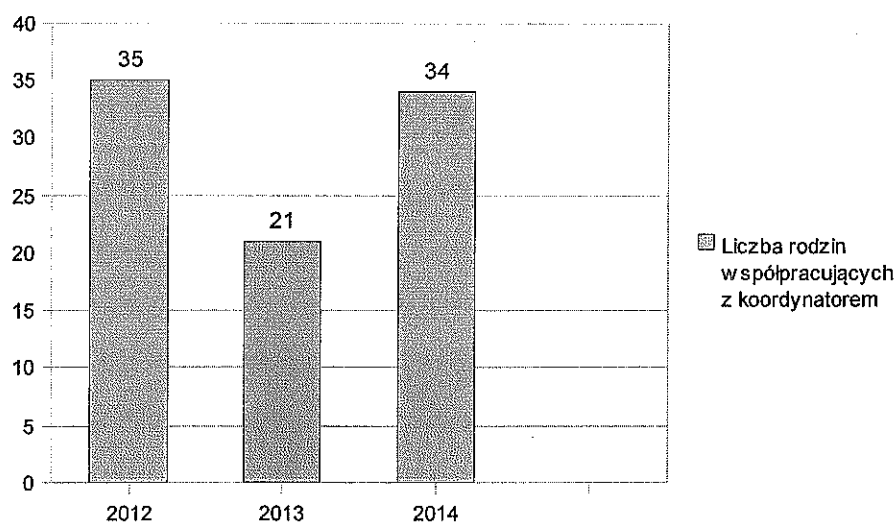
Na mocy stosownych pełnomocnictw, dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią w imieniu starosty podpisuje umowy z rodzinami zastępczymi i wypłaca im należne świadczenia i wynagrodzenia. Powstała również całkiem nowa instytucja, nazwana w ustawie *organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej*. Może to być wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu, podmiot z sektora pozarządowego, któremu powiat zleca realizację tego zadania, lub może ją stanowić zespół ds. pieczy zastępczej w powiatowym centrum pomocy rodzinie.

We wspieraniu rodzin zastępczych w codziennych obowiązkach ważną rolę pełni *koordynator rodzinnej pieczy zastępczej*, zatrudniony przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka na wniosek mogą zostać objęci opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią jako organizator rodzinnej pieczy zastępczej od marca 2012 r. do grudnia 2014 r. zatrudniało dwóch koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w ramach umowy o pracę. Koordynatorzy realizowali zadania zgodnie z art. 77 Ustawy. Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej współpracowali nie tylko z osobami sprawującymi pieczę zastępczą, ale również z instytucjami, m. in. placówkami oświatowymi oraz ośrodkami pomocy społecznej. Zatrudnienie koordynatorów jest wspierane z rządowego Programu na dofinansowanie kosztów

wynagrodzenia koordynatorów. W latach 2012-2014 uzyskano wsparcie na poziomie około 45% łącznych kosztów wynagrodzenia. Na lata 2015-2017 planowane jest wystąpienie do kolejnych edycji Programu.

Wykres 10. Liczbą rodzin współpracujących z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2012-2014.

Źródło: Dane PCPR

Analizując dane, które ilustruje wykres należy pozytywnie ocenić wzrost do 34, liczby rodzin współpracujących z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Szacuje się, iż wskutek potrzeb rodzin zastępczych w roku 2015 liczba zatrudnionych w powiecie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej wzrośnie do 4 (stan na 1 marca 2015 – 3 etaty).

Ponadto rodziny zastępcze i członkowie tych rodzin mają możliwość wsparcia psychologicznego, terapii rodzinnej a także porad prawnych w Punkcie Interwencji Kryzysowej przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Nakle nad Notecią. Wymienione formy pomocy są bezpłatne Specjaliści Ci udzielają również porad pozostałym mieszkańcom powiatu nakielskiego, w tym także osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.